

znamrazmišljamsudjelujem

**KAMPANJA ZA RAZVOJ GRAĐANSKE KOMPETENCIJE I PROMICANJE
ODGOVORNOG SUDJELOVANJA MLADIH KROZ
GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE (GOO)**

GO GOO!

Sadržaj informativnog materijala:

1. UVODNO O GOO-u
2. VAŽNOST UVOĐENJA GOO-a
3. KAMPANJA ZA SUSTAVAN I KVALITETAN GOO
 - KAKO SUDJELOVATI U KAMPANJI
 - GDJE PRONAĆI MATERIJALE O GOO I KAMPANJI

1. UVOD

1.1. Što je GOO i koji mu je cilj

Građanski odgoj i obrazovanje (GOO) doprinosi demokratizaciji škole i zajednice osposobljavajući mlade da budu aktivni promicatelji održivog razvoja, uvažavanja različitosti, poštivanja ljudskih prava i izgradnje trajnog mira. Cilj građanskog odgoja i obrazovanja jest razvijanje građanske kompetencije učenika kao aktivnih i odgovornih građana. Građanski odgoj i obrazovanje je usmjeren na razvoj građanske kompetencije, odnosno na razvoj vještina, znanja i stavova učenika kao aktivnih i odgovornih građana. U skladu s tim, usmjeren je na 6 područja: ljudsko-pravno, političko, društveno, (inter)kulturalno, ekološko i ekonomsko.

Građanski odgoj i obrazovanje je koristan svakoj mladoj osobi i njejoj okolini jer potiče kritičko razmišljanje o svijetu oko sebe, uči kako društvo funkcionira, koja prava i odgovornosti imamo, tko donosi odluke i na koji način se i mladi mogu uključiti u taj proces i pridonijeti pozitivnim promjenama u društvu. Dakle, GOO osigurava razvoj osnovnih kompetencija (znanja, stavova, vještina i sposobnosti) potrebnih za sudjelovanje u društvenom i političkom životu:

- *kako uspješno komunicirati s drugim ljudima, kako raditi timski, kako rješavati sukobe i prihvaćati različitosti: **društvena dimenzija;***
- *pravima i odgovornostima te kako zaštititi svoja i tuđa prava: **ljudsko - pravna dimenzija;***
- *kako se u društvu rješavaju problemi i donose odluke, zakoni i drugi propisi, tko se uključuje u taj proces i na koji način, što sami možete učiniti da biste sudjelovali u to procesu, kako je ustrojena država, a kako lokane i županijske razine: **politička dimenzija;***
- *kulturi zavičaja i različitim kulturnim utjecajima, različitim kulturama i kako se međusobno poštovati: **(inter)kulturalna dimenzija;***
- *o radnim odnosima, poduzetnosti, gospodarskim odnosima i financijama – kako trošimo i zarađujemo novac, kako se zapošljavamo - **gospodarska ili ekonomska dimenzija;***
- *zašto je važno čuvati okoliš te naučiti živjeti održivo i u skladu s prirodom: **ekološka dimenzija.***

U Europskom referentnom okviru za cjeloživotno učenje, od definiranih osam ključnih kompetencija, izravno su povezane s građanskim odgojem i obrazovanjem: međuljudska i građanska kompetencija, osjećaj za inicijativu i poduzetnost te umijeće organiziranja vlastitog učenja.

U skladu s Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te Konvencijom o pravima djeteta svaka osoba ima pravo znati svoja prava i odgovornosti. Unutar demokratskog društva država je dužna osigurati i omogućiti svakom građaninu i građanki da upozna sustav ljudskih prava unutar kojeg djeluje. Instrument koji države s razvijenijim demokratskim društvima diljem svijeta primjenjuju jest obrazovanje sa sadržajima o ljudskim pravima i demokratskom građanstvu.

Duboki demokratski deficit hrvatskog društva vidljiv u brojnim istraživanjima prethodnih godina je vidljiv i u obrazovnom sustavu. Kroz naše zalaganje za sustavno i kvalitetno

uvođenje građanskog odgoja i obrazovanja zalažemo se za mlade, ali i za održiv društveni i demokratski razvoj društva u cjelini.

1.2. Proces uvođenja GOO

U Hrvatskoj je 1999. godine uveden **Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava** koji se uglavnom provodio kroz projekte i izvannastavne aktivnosti te nije svim učenicima osigurao razvoj građanske kompetencije.

U školskoj godini 2012./13. eksperimentalno je uveden u 12 škola **Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja**. Kurikulum je podrazumijevao međupredmetnu provedbu, ali za pojedine dobne skupine i zaseban predmet te je implementacija Kurikuluma sustavno praćena i evaluirana. Izradom Kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja bavili su se stručnjaci (učitelji i nastavnici te akademska zajednica) i predstavnici civilnog društva s iskustvom u ovom području na nacionalnoj, ali i europskoj razini. Kurikulum je predviđao obvezno uključivanje svih učenika u građanski odgoj i obrazovanje jer je razvoj građanske kompetencije temeljno pravo koje ne smije biti nikome uskraćeno, jednako kao što je i pravo na obrazovanje temeljno pravo. Ukoliko bi se razvoj građanske kompetencije provodio isključivo kroz izborne predmete, oni bi došli samo do određenog djela učenika i učenica, a ne do svih, čime bi ostatak bio uskraćen za ostvarivanje svojih prava.

Kurikulum je stručna radna skupina koju je okupilo ministarstvo trebala revidirati prema rezultatima eksperimentalne provedbe. Prijedlog te radne skupine je objavljen i o njemu je održana javna rasprava. Međutim, nikad nije došlo do objave rezultata javne rasprave.

Umjesto toga, savjetnici iz Agencije za odgoj i obrazovanje (AZOO) su po nalogu Ministarstva, znanosti, obrazovanja i sporta (MZOS) napravili novi program građanskog odgoja koji podrazumijeva isključivo međupredmetnu provedbu kroz druge nastavne predmete i njega ponovno stavili na javnu raspravu te ga uveli u školskoj godini 2014./15.

Kod uvođenja građanskog odgoja i obrazovanja nisu uključene preporuke učenika, učitelja i nastavnika te stručne skupine koja je imala zadatak revidirati Kurikulum. Uveden je građanski odgoj isključivo kao međupredmetna tema bez uvođenja novih tema u nastavu, bez adekvatne metodičke i sadržajne pripreme nastavnika te bez osiguranog prostora u nastavi da bi se postigli postavljeni ishodi.

1.3. Provedba GOO-a

Kurikulumski način rada pretpostavlja orijentiranost na samog učenika/učenicu. Kurikulumom su određeni ishodi koje je potrebno razvijati unutar građanskog odgoja i obrazovanja jer je država dužna djetetu i mladoj osobi osigurati pravo na obrazovanje.

Proces kvalitetnog i sustavnog uvođenja ovako važnih sadržaja je dugotrajan i stupnjeviti te zahtijeva da i nastavnici i učitelji razviju nove kompetencije kako bi mogli adekvatno poučavati mlade.

Europska i svjetska iskustva pokazuju da je tijekom nastave najučinkovitije korištenje raznolikih metoda: od izravnog učiteljskog poučavanja do interaktivnih radioničkih oblika rada, razvijanje projektnog učenja, istraživačkog učenja, ali i uporabe dodatne literature, audio-vizualnih materijala i slično. Nužan preduvjet za razvijanje aktivnosti je taj da učenici na nastavi nisu pasivni "primatelji informacija", nego aktivni sudionici procesa obrazovanja, što je predviđeno i dosadašnjim Nacionalnim programom, a raznolikost metoda poučavanja i poticanje aktivnosti učenika predviđa se i u drugim propisima iz područja obrazovanja.

Naglasak u poučavanju GOO treba staviti na **iskustveno i participativno** učenje kroz: radionice, rasprave, simulacije i konkretno iskustvo (npr. školski izbori), istraživačke aktivnosti i usporedbu materijala iz više izvora, izravnu provedbu izvanučioničkih aktivnosti i aktivnosti u zajednici (posjete upravnim tijelima, organizacijama civilnog društva (udrugama, zakladama, vjerskim zajednicama, sindikatima, udrugama poslodavaca), ustanovama te volontiranje u zajednici i slično.

Paralelno sa zalaganjem uvođenja obrazovanja u vezi s demokratskim i aktivnim građanstvom, važno se zalagati i za **demokratizaciju rada odgojno-obrazovnih ustanova** kroz jačanje uloge vijeća učenika, vijeća roditelja i demokratskog modela upravljanja ustanovama, kako bi se mijenjala i školska klima, a učenici tijekom školovanja mogli iskusiti i naučiti kako demokracija funkcionira u svakodnevnom životu. Ovako ćemo spriječiti raskorak između sadržaja koje učenici uče na nastavi i njihovog svakodnevnog života te ćemo osigurati da demokratski i participativni model bude nešto svima nama blisko, povezano s iskustvom i primjenjivo u životu.

Međupredmetna provedba GOO

Isključiva provedba građanskog odgoja i obrazovanja kao zasebnog predmeta nije dovoljna jer je GOO interdisciplinarni i dijelom obuhvaća sadržaje različitih predmeta te razvija vještine potrebne za sudjelovanjem na svim predmetima. Cjelovit razvoj građanske kompetencije ostvaruje se suradnjom među učiteljima i nastavnicima i povezivanjem sadržaja različitih predmeta. Međupredmetna provedba GOO-a znači bolje povezivanje i obradu postojećih sadržaja kako bi se njima razvijali ishodi koji doprinose razvoju građanske kompetencije učenika. Ovaj oblik provedbe ima za cilj doprinijeti integraciji postojećih znanja i razvoju konkretnih vještina kako bi se omogućila njihova primjenjivost u svakodnevnom životu.

Predmetna provedba GOO

Za potpuni razvoj građanske kompetencije učenika potrebno je osigurati mjesto i vrijeme tijekom kojih će se stjecati nova znanja i razvijati vještine, osobito u višim razredima osnovne

škole i srednjoj školi kad učenici već mogu razumjeti složenije koncepte te izaći u zajednicu i učiti kroz aktivnost i sudjelovanje. Zato je preporučljivo da se dio građanskog odgoja i obrazovanja provodi u okviru predmeta. Dodatni predmet može zabrinuti dio učenika. Međutim, istraživanje UNESCO-a pokazuje kako su učenici/ice u RH zakinuti za oko 250 sati godišnje od učenika/ica ostalih europskih država. No to ne znači da učenici nisu preopterećeni. **Učenici u RH jesu preopterećeni, ali ne samom satnicom koliko ogromnom količinom sadržaja koje trebaju memorirati, i metodama koje se koriste u učionici.** GOO predviđa djelovanje u situacijama koje će djeci i mladima služiti u svakodnevnim situacijama. On ih približava životu zajednice te omogućava ostvarivanje važne uloge odgojno-obrazovnog sustava u pripremi za život u svijetu različitosti, ubrzanih promjena i globalnih problema. Upravo zbog važnosti GOO opravdano je predvidjeti predmet u završnim razredima osnovne škole koja je jedina obvezna, da učenici koji ne pohađaju srednju školu ne bi ostali zakinuti za razvoj građanske kompetencije.

2. VAŽNOST UVOĐENJA GOO

Važno je da građansko obrazovanje bude obvezno jer smo svi građani i nositelji prava i odgovornosti. Ne možemo izabrati ne biti građani i ne držati se propisa koji uređuju život u našem društvu jer ćemo trpjeti posljedice stoga smo kao društvo dužni poučiti mlade njihovim pravima i odgovornostima te kako kritički misliti i doprinijeti rješavanju društvenih problema. GOO može doprinijeti razvoju i znanja i vještina učenika, ali i demokratizaciji škole i jačanju njene povezanosti s lokalnom zajednicom.

Također, rezultati istraživanja eksperimentalne provedbe građanskog odgoja i obrazovanja, ali i prethodnih istraživanja znanstveno-istraživačkih ustanova i organizacija civilnog društva¹ pokazuju kako mladi ne posjeduju znanja iz područja ljudskih prava, politike i političkih procesa, kao ni osnovna znanja o demokraciji i demokratskim procesima, a smatraju te sadržaje važnima za život u suvremenom društvu. Politika i gospodarstvo sadrži dio tih sadržaja koji se tiču političke i gospodarske dimenzije no, kao što nam istraživanja i pokazuju, ne razvija mlade kao aktivne i odgovorne građaninice koji sudjeluju u svojim zajednicama.

Samo četvrtina učenika i učenica 2. razreda eksperimentalnih srednjih škola koji su sudjelovali u istraživanju, odnosno njih 25,4% zna da je Ustav temeljni dokument neke države kojim se ograničava djelovanje vlasti, trećina (34,7%) misli da se ustavi donose kako bi se osigurao demokratski razvoj zemlje, petina (22,9%) je uvjeren da se njime prvenstveno propisuje ponašanje građana, a nevjerojatnih 16,9 posto ih misli da ustav služi kako bi se njime opravdali postupci vlasti. Isto tako, učenici u velikom broju ne razumiju niti pojam građaninice pa tako ni njegova prava i odgovornosti.

¹ Istraživanje Centra za ljudska prava Demokracija i ljudska prava u osnovnim školama - teorija i praksa, 2009.
Studija o političkoj socijalizaciji hrvatskih srednjoškolaca, GONG i FPZG, 2011.
Istraživanje Mladi u vremenu krize, IDIZ, 2013.

Djeca i mladi imaju pravo razviti svoju građansku kompetenciju kao jednu od ključnih kompetencija potrebnih za svakodnevni život, a društvena zajednica ima odgovornost osigurati im uvjete za to unutar formalnog odgojno-obrazovnog sustava – od vrtića do fakulteta. Istraživanje Centra za ljudska prava Demokracija i ljudska prava u osnovnim školama - teorija i praksa (2009.) potvrdilo je da pojedine elemente GOO kao što su prava i odgovornosti te komunikacijske vještine i nenasilno rješavanje sukoba, i učenici i roditelji vide kao najznačajnije ciljeve školovanja.

3. KAMPANJA ZA SUSTAVAN I KVALITETAN GOO

Cilj kampanje je informirati o građanskom odgoju i obrazovanju te potaknuti odgovorno uključivanje svih ključnih aktera (učitelja i nastavnika, učenika i roditelja) u javnu raspravu kako bi u škole sustavno bio uveden kvalitetan Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja.

Kampanja nastoji doprinijeti odgoju i obrazovanju odgovornih, politički osviještenih i informiranih građana, koji će svojim djelovanjem pridonijeti daljnjoj demokratizaciji društva kao i podržati predmet „Građanski odgoj i obrazovanje (GOO)“ koji je usmjeren na razvoj kompetencija učenika te njihovo profiliranje kao emancipiranih i društveno angažiranih građanina. Slogan kampanje objedinjava 3 funkcionalne dimenzije Građanskog odgoja i obrazovanja: znanje i razumijevanje, vještine i sposobnosti te vrijednosti i stavovi.

U sklopu kampanje održati će se različite javne aktivnosti (okrugli stolovi, konferencije, medijski nastupi i slično), ali samo s vama možemo osigurati da se što šira javnost upozna s važnosti uvođenja Građanskog odgoja i obrazovanja u obrazovni sustav.

3.1. Tko provodi kampanju?

Kampanju GO GOO! zajednički provode organizacije civilnog društva koje se bave neformalnim obrazovanjem i ljudskim pravima od 2008. godine, a okupljene su u Inicijativu koja se zalaže za sustavno i kvalitetno uvođenje odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo u odgojno-obrazovni sustav (GOOD Inicijativa). **GOOD Inicijativu za sustavno i kvalitetno uvođenje odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo u odgojno-obrazovni sustav** dakle čine organizacije civilnog društva i zainteresirani stručnjaci².

² GOOD Inicijativu za sustavno i kvalitetno uvođenje odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo u odgojno-obrazovne institucije čine: CARPE DIEM udruga za poticanje i razvoj kreativnih i socijalnih potencijala djece, mladih i odraslih, Centar za građansku hrabrost, Centar za mirovne studije, CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje, DirDem Direktna demokracija u školama, Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću, Forum za slobodu odgoja, GONG, Hrvatsko debatno društvo, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Koordinacija udruga za djecu, Kuća ljudskih prava Zagreb, LORI Rijeka, Mreža mladih Hrvatske, Nansen dijalog centar, Slobodna škola-društvo za promicanje demokratskog obrazovanja, Zagreb Pride, Zelena akcija, Ženska soba – Centar za seksualna prava, Ženska udruga IZVOR.

GOOD inicijativa zalaže se za:

- Demokratsku školu u čijem središtu je učenik/ica i razvoj njegovih/njenih kompetencija.
- Obavezno uvođenje građanskog odgoja i obrazovanja u formalni odgojno-obrazovni sustav na svim razinama (od vrtića do sveučilišne razine).
- Podjednaku zastupljenost sve 3 funkcionalne dimenzije (znanje/razumijevanje, stavovi/ vrijednosti i uvjerenja te vještina/ponašanja) te 6 strukturalnih dimenzija (ljudsko-pravne, političke, društvene, kulturne, ekonomske i ekološke).
- Jačanje uloge vijeća učenika, vijeća roditelja i poticanje demokratskog modela upravljanja ustanovama;
- Suradnju svih relevantnih institucija (MZOS-a, AZOO-a i NCVVO-a, Vijeća za odgoj i obrazovanje, Povjerenstva za ljudska prava, Ured za udruge Vlade RH, Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, sveučilišta), organizacija civilnog društva i škola.
- Tijekom provedbe GOO-a potrebno je otvoriti što više prostora za iskustveno učenje kroz terensku nastavu, rad u zajednici, volontiranje, posjete organizacijama civilnog društva i ustanovama kao i njihov dolazak u školu.
- Osiguravanje primjerenih financijskih sredstava za obrazovanje, uključujući i za kvalitetnu provedbu GOO-a.
- Kontinuirano i sustavno evaluiranje procesa provedbe GOO-a te primjereni oblici vrednovanja GOO-a (koji ne moraju nužno uključivati ocjenjivanje).

Nastavnike/ice i učitelje/ice je potrebno adekvatno pripremiti za provedbu GOO-a, kroz:

- kontinuirano stručno osposobljavanje,
- osiguravanje poticajnog okruženja za njihov profesionalni razvoj u cijelosti,
- poticanje izrade priručnika i nastavnih materijala,
- uvođenje kolegija Građanskog odgoja i obrazovanja na visokoškolske, institucije radi pripreme budućih učitelja/ica i nastavnika/ica,
- razvijanje interdisciplinarnog poslijediplomskog programa obrazovanja.

Potrebno je poticati suradnju među važnim dionicima i organizacijama civilnog društva (poticati međusobnu razmjenu iskustava, izraditi i održavati katalog neformalnih obrazovnih programa, u suradnji izraditi priručnike, osigurati zastupljenost metoda neformalnog učenja i poticati uključivanje nastavnika u neformalne edukacije, uključiti organizacije civilnog društva u provedbu programa i slično).

3.2. Tko se može uključiti i kako?

Kampanja predstavlja jedinstvenu priliku da se o ovoj temi čuje glas nastavnika, samih učenika i civilnog društva te da se na taj način doprinese osvještavanju šire javnosti i u fokus stavi važnost sustavnog i kvalitetnog uvođenja građanskog odgoja i obrazovanja na sve razine obrazovanog sustava RH, odnosno aktivno sudjelovanje u društvu.

Uključiti se mogu svi zainteresirani, a osobito pozivamo:

- učitelje/ice i nastavnike/ice,
- organizacije civilnog društva,
- učenike/ice,
- roditelje.

GDJE PRONAĆI MATERIJALE O GOO I KAMPANJI

Svi materijali kampanje i materijali korisni za informiranje o građanskom odgoju i obrazovanju bit će postavljeni na web stranicu kampanje te na društvenim mrežama:

web: <http://goo.hr/>

facebook: [facebook.com/gradanski](https://www.facebook.com/gradanski)